16/07/2021

16 Ιουλίου 1054 – Το οριστικό σχίσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

- Του Δημητρίου Β. Γόνη, Καθηγητή της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Είναι ήδη διαπιστωμένο ότι η Παλαιά Ρώμη και η Νέα Ρώμη (Κωνσταντινούπολη) εκπροσωπούσαν δύο διαφορετικούς κόσμους, τον κόσμο της Δύσεως και τον κόσμο της Ανατολής.

Αφορμές για διάσταση των δύο κόσμων δόθηκαν κατά καιρούς αρκετές. Ο πάπας Ιννοκέντιος Α΄ διέκοψε τις σχέσεις με τα Πατριαρχεία της Ανατολής εξαιτίας της καταδίκης του Χρυσοστόμου (406-407). Η ενωτική πολιτική των αυτοκρατόρων έναντι των μονοφυσιτών γέννησε το Ακακιανό σχίσμα (484-519). Τρίτο σχίσμα δημιούργησε ο πάπας Μαρτίνος (649) με την καταδίκη των πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως Σεργίου και Πύρρου, με αφορμή τη μονοθελητική πολιτική του Ηρακλείου. Και στην περίοδο της Εικονομαχίας υφίστατο σχισματική κατάσταση μεταξύ Δύσεως και Ανατολής

.

Κορωνίδα των σχισμάτων αυτών αποτελεί η σύγκρουση του Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου και του Ρώμης Νικολάου Α’ (867). Είχαν ήδη ιδρυθεί το παπικό κράτος (8ος αιώνας) και η δυτική αυτοκρατορία του Μ. Καρόλου (800) με στέψη από τον ίδιο τον πάπα. Τον 9ο αιώνα εμφανίστηκαν οι ψευδοϊσιδώρειες διατάξεις που κατοχύρωναν τις θεοκρατικές ιδέες των παπών και στρέφονταν κατά των αυτοκρατόρων και των ανεξαρτήτων Εκκλησιών. Η ιεροσύνη υπέρκειτο της πολιτικής εξουσίας, ο πάπας ήταν η κεφαλή της ιεροσύνης και κατά συνέπεια «κεφαλή της όλης οικουμένης». Έρεισμα του είχε την ψευδοκωνσταντίνειο δωρεά, κατά την οποία ο Μ. Κωνσταντίνος, όταν αναχώρησε από τη Δύση, δήθεν παραχώρησε στον πάπα τη διοίκηση του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους, αυτοκρατορική εξουσία, αυτοκρατορικές τιμές, αυτοκρατορικά διάσημα και το Λατερανό ανάκτορο. Ο πάπας Νικόλαος ασπάστηκε τις κοσμοκρατορικές ιδέες, αφού «ολοκλήρου του κόσμου αυτοκράτορα εαυτόν εποίει». Γι’ αυτό όταν βρήκε ευκαιρία αναμείχθηκε στα πράγματα της Ανατολής. Σε σύνοδο στη Ρώμη (863) καθήρεσε τον πατριάρχη Φώτιο με το αιτιολογικό ότι ανήλθε αντικανονικά στον θρόνο και προέβη σε βιαιότητες. Επενέβη στη Βουλγαρία, χώρο ιεραποστολής και δικαιοδοσίας της Κωνσταντινουπόλεως, και εισήγαγε σ’ αυτήν ρωμαϊκά έθιμα. Και ο Φώτιος συνοδικά απάντησε με τον ίδιο τρόπο (867). Καθήρεσε τον Νικόλαο, γιατί εισπήδησε σε ξένη Εκκλησία και εισήγαγε σ’ αυτήν ρωμαϊκά εκκλησιαστικά έθιμα, τα οποία σε τέτοια περίπτωση δεν ήταν ανεκτά. **Το πρωτείο εξουσίας του πάπα Ρώμης ήταν επικίνδυνο όργανο**. **Αυτό πρόβαλε ο πάπας Αδριανός στη σύνοδο της Κωνσταντινουπόλεως το 869-870, για να υποχρεώσει σε αποδοχή των αποφάσεών του (καταδίκη Φωτίου και οπαδών του, αποκήρυξη καταδίκης Ιγνατίου, Νικολάου)**. **Αξιοπαρατήρητος στο σχίσμα αυτό είναι ο πρωταγωνιστικός ρόλος των δύο ανδρών, Φωτίου και Νικολάου. Από το σημείο αυτό και εξής αρχίζει η κωδικοποίηση των διαφορών των δύο Εκκλησιών στα πλαίσια της αντιρρητικής γραμματείας**.

Τα ίδια σχεδόν επανελήφθησαν τον 11ο αιώνα. Ξεκίνησαν μ’ ένα σοβαρό θεολογικό πρόβλημα. Ο πάπας Σέργιος Γ’ χρησιμοποίησε το Filioque στην ομολογία πίστεώς του, ενώ ο πάπας Βενέδικτος Η’ υπό την πίεση του αυτοκράτορα Ερρίκου Β’ παρενέβαλε στο Σύμβολο της πίστεως το Filioque. Ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σέργιος Β’ (1000-1019) αντιδρώντας διέγραψε το όνομα του πάπα από τα δίπτυχα της Εκκλησίας. Έτσι προέκυψε το «Σχίσμα των δύο Σεργίων». Τα πράγματα οξύνθηκαν περισσότερο εξαιτίας συγκρούσεων στη Νότια Ιταλία. Ο πάπας σε συνεργασία με Φράγκους και Νορμανδούς επεδίωξε την εισαγωγή ρωμαϊκών εκκλησιαστικών εθίμων στις εκκλησιαστικές επαρχίες Απουλίας, Καλαβρίας και Σικελίας, με απώτερο στόχο να

τις αποσπάσει από την Κωνσταντινούπολη. Δεν δίστασε να καθαιρέσει τον αρχιεπίσκοπο Σιπόντου και να προσαρτήσει την επαρχία στη λατινική Αρχιεπισκοπή Βενεβέντου. Τα ανατολικά έθιμα απαγορεύθηκαν και καταδικάστηκαν συνοδικά στην Ιταλία. Ο πατριάρχης Μιχαήλ Κηρουλάριος ως αντίποινα απαγόρευσε την τήρηση των λατινικών εθίμων από τους Λατίνους της Πόλης και απείλησε με κλείσιμο ναών και μονών σε μη συμμόρφωση (1052). Με προτροπή του ο Αχρίδος Λέων έγραψε στον Τρανίας της Απουλίας Ιωάννη επιστολή που καταδίκαζε τα λατινικά έθιμα, προς προφύλαξη του πληρώματος.

Ο καρδινάλιος Ουμβέρτος με εντολή του πάπα Λέοντος Θ’ όχι μόνο συνέταξε απάντηση προς Κηρουλάριο και Λέοντα καθώς και αναίρεση των κατηγοριών της Ανατολής κατά των λατινικών εθίμων, αλλά και μετέβη με άλλους δύο κληρικούς στην Κωνσταντινούπολη. Στις επιστολές του προς αυτοκράτορα και πατριάρχη εκτόξευσε κατηγορίες κατά του Μιχαήλ και πρόβαλε το παπικό πρωτείο. Ο πατριάρχης δεν είχε το δικαίωμα να κρίνει τον παπικό θρόνο και τη διδασκαλία του, γι’ αυτό όφειλε να μετανοήσει, να συμφωνήσει με τον πάπα και να υπαχθεί σε αυτόν. **Όποια Εκκλησία δεν συμφωνούσε ήταν φατρία αιρετικών. Ο Ουμβέρτος ήταν προκλητικός και στους θεολογικούς διαλόγους με ορθοδόξους.** Προκλητικότατα στις 16 Ιουλίου 1054, στην ώρα του Εσπερινού, εισήλθε στον ναό της του Θεού Σοφίας και άφησε πάνω στην Αγία Τράπεζα έγγραφο-αναθεματισμό για τον πατριάρχη, τον Αχρίδος Λέοντα και τους ομόφρονές τους. Το κείμενο αυτό είναι προβληματικό και μη σοβαρό, γιατί περιέχει εσφαλμένες κατηγορίες, αποδοκιμασία παλαιών κοινών εθίμων της Εκκλησίας και κατηγορίες που χαρακτήριζαν περισσότερο τη Δύση παρά την Ανατολή.

Ο Μιχαήλ συνεκάλεσε Ενδημούσα Σύνοδο (24 Ιουλίου 1054) και αναθεμάτισε το παπικό έγγραφο, τους συντάξαντες και τους δεχομένους αυτό, και προχώρησε στην καταστροφή των αντιγράφων του παπικού εγγράφου. Η απόφαση αυτή έγινε δεκτή και από τα υπόλοιπα πατριαρχεία της Ανατολής και έτσι οριστικοποιήθηκε το Μεγάλο Σχίσμα μεταξύ των δύο Εκκλησιών. **Ο αναγνώστης δεν πρέπει να αντιμετωπίσει το σχίσμα ως έκφραση της οξύτητας των χαρακτήρων του ζεύγους Μιχαήλ Κηρουλαρίου-Ουμβέρτου, αλλά ως σύγκρουση δύο κόσμων που ξεκίνησαν με κοινή πίστη και παράδοση, την ελληνορωμαϊκή, αλλά στην πορεία ο κόσμος της Δύσεως προοδευτικά ενεφάνισε εκτροπές (λειτουργικές, δογματικές, εκκλησιολογικές)**.

Οι συνέπειες του σχίσματος υπήρξαν τραγικές για την ενότητα της Εκκλησίας. **Η Ρώμη χάθηκε για το Βυζάντιο και προσχώρησε στη φράγκικη Δύση**. **Και από τις δύο πλευρές καλλιεργήθηκε πολεμική. Οι διαφορές των δύο Εκκλησιών έγιναν κατάλογοι οι οποίοι αυξάνονταν σε αριθμό και έκταση. Και τούτο αναμφίβολα καθίστατο εμπόδιο στο ζήτημα**

της επανενώσεως. Η αρχική δυσπιστία δημιούργησε εχθρότητα και φανατισμό. Το Βυζάντιο, και γενικότερα η Ανατολή, υπέστη οδυνηρές συνέπειες με τις Σταυροφορίες, την Ουνία και τη δράση προπαγανδών και μισιοναρίων. Γι' αυτό και οι κατά καιρούς προσπάθειες επανενώσεως δεν έφεραν καρπούς, αφού τα κίνητρα δεν είχαν ως αφετηρία τον ειλικρινή πόθο για την αποκατάσταση της ενότητας της Εκκλησίας.

Πηγή: vizantinaistorika.blogspot.com